

**БОШЛАНҒИЧ СИНФЛАРДА ҲУҚУҚИЙ ТАРБИЯНИ
ШАКЛЛАНТИРИШ**

Гулзар Жумамуратова

Тумарис Азизова

Ўзбекистон педагогика фанлари илмий тадқиқот институти

Қорақалпоғистон филиали илмий ходималари

Телефон (коды) 91 386-23-70

E-mail: jumamuratova.gulzar@mail.ru

Резюме: Ушбу мақола инсон маънавияти ривожда умуммиллий ва умуминсоний, ҳуқуқий кадриятларни ўрганишнинг усуллари бағишланган

Резюме: Это статья посвящена изучению методов национальных и общечеловеческих ценностей духовном и правовом развитии человека.

Summary: This article is devoted to the study of methods of national and universal values in the spiritual development of man.

Таянч сўзлар: маънавият, умуминсонийлик, кадриятлар, ҳуқуқий, таълим, тарбия

Ключевые слова: духовность, общечеловечность, ценность, образование, воспитание

Key words: spirituality, common to mankind, value, education, upbringing.

Таълим муассасаларида олиб борилаётган ишларни моҳияти, унинг миллий истиқлол мафқурасига асосланган, маънавий – ахлоқий, ҳуқуқий, меҳнат ва шу сингари йуналишлар билан эришиладиган ғояларга мос ҳолда олиб борилиши мақсадга молик масала. Бу муаммоларни амалга ошириш барча таълим муассасалари педагоглари олдига турган юксак вазифадир. Халқимиз азалдан бола тарбиясига алоҳида эътибор билан қараган. Болани ҳар томонлама етук шахс этиб, ўз ҳақ ҳуқуқларини билишга ўргатиб борган. Ушбу вазифага кура ҳар бир ўқувчи миллий ва умуминсоний кадриятларни ўзлаштиришни, кенг дунёқарашга ҳамда мустақил фикрлашга эга бўлиши, ўз ҳуқуқ ва бурчларини ўқув тарбия жараёнида ўрганиб олиши зарурлиги таъкидланган.

Таълим-тарбия олдига қўйилган асосий мақсад ҳам умуминсоний ва миллий кадриятларга таянган ҳолда таълим-тарбия мазмунини инсонпарварлик тамойиллари замирида ташкил этиш ва унинг узвийлиги, изчиллиги, илмийлиги асосида ёшларни маънавий-ахлоқий, ҳуқуқий тарбиялашни назарда тутати. Мактабда бошланғич синф ўқувчиларининг ҳуқуқий тарбиясини шакллантириш учун энг қулай ёш даври ҳисобланади. Болаларга бериладиган дастлабки ҳуқуқий тушунча, кўникма ва малакалар, ҳуқуқий-ахлоқий маданиятни

тарбиялаш доирасида ўз ечимини кутаётган педагогик муаммо сифатида ўрганилиши лозим. Шунингдек, бугунги кунга қадар педагогика ва ҳуқуқшунослик фанлари соҳаларида умумий ўрта таълим соҳаларида, умумий ўрта таълим мактаблари ўқувчиларининг ҳуқуқий маданиятини шакллантиришнинг илмий-педагогик асослари ишлаб чиқиш даври талабига айланган.

Бошланғич синф ўқувчиларини баркамол инсонлар этиб тарбиялашда миллий ва ахлоқий кадриятларимизнинг муҳим восита бўла олишини педагогик илмий тажриба йўли билан текшириб кўриш жараёнида ўқувчиларида миллий кадриятлар орқали Ватанга эътиқодни тарбиялашга доир самарали иш усуллари кўлланилди.

Республикамиздаги маънавий-ахлоқий кадриятларни ҳисобга олган ҳолда ёшларимизни одоб-ахлоққа ўргатиш ишлари ўқитувчилар ота-оналар ва кенг жамоатчилигимиз томонидан амалга оширилмоқда.

Бошланғич синф ўқитувчиси томонидан қуйидаги ишлар амалга оширилади:

- Мактабларда ўрганадиган “Миллий истиқлол ғояси” туркумига кирувчи фанларидан билим, ҳуқуқий тарбиялашга асосланган DTS ва ўқув дастурини диққат билан ўрганиб чиқиш;

- Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида ўқувчилар онгига миллий ғоя миллий истиқлол ғоясини шакллантириш ишларин олиб бориш;

- Ўқув дастури, дарслик ва қўлланмалардан миллий истиқлол мафқурасини ғояларини теранг акс эттириш;

- Мактабларда маънавий мафқуравий тарбияни бугунги кун талаблари даражасига этказиш;

Ўрганилаётган мавзуга оид қонундан амалий мисоллар билан тушунтириш:

- Қойдаларни инсон, жамият, давлат ҳаётидаги аҳамиятини мисоллар билан очиқ бериш;

- Намунавий тестларни. Қўлланилган педагогик технология, унинг самарадорлиги ҳамда такомиллаштириш бўйича таклифлар киритиш. Миллий ва умуминсоний кадриятлардан тарбия жараёнида фойдаланишнинг яна бир жиҳати ёш авлодда миллий ғурурни шакллантириш билан боғлиқ масалалардир. Ҳар бир ўқувчига Ватан туйғусини она заминни севиш ва бундан ғурурланиш туйғуларининг пайдо бўлишига ундайдиган кадриятлардан фойдаланиш таълим ва тарбиянинг ўзвий бирликда олиб борилишидир.

Юқоридаги келтирилган фикрлар ўз навбатида ҳуқуқий тарбияни дастлабки манбаларини давоми, негизини такомиллашганлиги, инсон ҳақ-ҳуқуқлари, одоб

нормаларини ҳуқуқий асосларини ривожлантирилганлигидан далолат бериб, ўз навбатида ота-она, фарзанд, оила тарбияси ва махала, жамият, давлат ҳамкорлигининг ҳуқуқий асосларини илмий-назарий ва фалсафий негизини асослашга манбаа бўлиб, бугунги кунда инсон ҳуқуқларини хурмат қилиш, кадр-қимматини улуғлаш, инсонни ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилишни таъмин этишга кўмак беради. Бу манбаалар болаларни ёшлигидан бошлаб мактабгача тарбия муассасаси ҳамда бошланғич синфларда ҳуқуқий билим ҳуқуқий тарбияни амалга оширишда ҳам муҳим манбаа бўлиб кўмак беради. Шу билан бирга ҳуқуқий тарбияни назарий-илмий педагогик асосини яратиш имконини беради.

Бошланғич синф ўқувчиси учун ўқиш-долзарб фаолият туридир. Шахснинг бир бутунлиги, педагогик жараённинг яхлитлигини ҳисобга олган ҳолда, аммо ҳуқуқий тарбия сифатларини таълим, синфдан ва мактабдан ташқари, ижтимоий фойдали фаолиятда шаклланиши ўз хусусиятларига эга эканлигини ҳисобга олиш лозим. Ушбу фаолият турларидан ҳуқуқий тарбия сифатларининг намоён бўлиши бевосита фаолият мазмунидан келиб чиқишини назарда тутиб, таълим, синфдан ва мактабдан ташқари, ижтимоий фойдали фаолият жараёнларида намоён бўладиган ахлоқий сифатлар ўқувчиларнинг тарбияланганлик даражасини ўлчаш учун мезонлар тариқасида белгиланади. Шу билан бирга ота-оналарга ҳам фольклор материалларидан маълум билимлар системасини беришни таъминлаш ва улар билан педагогик ҳамкорлик қилиш, бошланғич синф ўқитувчиларнинг асосий вазифаларидан биридир.

Ҳулоса қилиб айтганда, умумтаълим мактабларида ўқувчиларни ҳуқуқий тарбиясини амалга ошириш масаласи бугуннинг долзарб масаласи сифатида қаралиб келинади.

Адабиётлар:

1. Шайхова. Х. Назаров.Қ. Умуминсоний кадриятлар ва маънавий камолот. Т., «Ўзбекстон». 1992 Б.116.